

Teresa Trzciankowska-Grzywacz

Oddział Informacji Naukowej w Bibliotece Akademii Medycznej im. Piastrów Śląskich we Wrocławiu: zmiana potrzeb i wymagań użytkowników oraz ról bibliotekarza

Forum Bibliotek Medycznych 1/1, 484-488

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ODDZIAŁ INFORMACJI NAUKOWEJ W BIBLIOTECE AKADEMII MEDYCZNEJ WE WROCŁAWIU

Biblioteka rozpoczęła świadczenie elektronicznych usług informacyjnych w roku 1989, oferując dostęp do pierwszych baz bibliograficzno-abstraktowych na CD – Medline, CancerLit, IPA. Kolejnym krokiem było włączenie Biblioteki w 1995 r. do Wrocławskiej Akademickiej Sieci Komputerowej. (WASK)

W 1999 r. Oddział Informacji Naukowej poszerzył się o Czytelnię Wydawnictw Elektronicznych, dysponującą 6 stanowiskami komputerowymi. (W sumie oddział posiada 9 komputerów, co stanowi 23% wszystkich komputerów w Bibliotece.)

Czytelnia nie pełni roli pracowni internetowej – jej działalność jest ściśle związana z nauką informacją medyczną i dydaktyką.

Większość serwisów elektronicznych kupowana jest w ramach środowiskowych lub ogólnopolskich konsorcjów. Obecnie tylko dwie bazy posadowione są na serwerze biblioteki tj. IPA oraz Polska Bibliografia Lekarska. Wszystkie pozostałe są serwisami udostępnianymi on-line: Medline, Current Contents, Embase. Występuje wyraźne zmniejszenie znaczenia baz bibliograficzno-abstraktowych na korzyść serwisów pełnotekstowych: Ovid Biomedical Full Text Collection, Science Direct, SpringerLink, Ebscohost.

Wraz z rozwojem informatyzacji biblioteki ukształtował się warsztat informacyjny oparty na technologii komputerowej oraz nastąpiła zmiana zadań stojących przed pracownikami Oddziału Informacji Naukowej.

Musieliśmy stopniowo rezygnować z interesujących i bardzo pracochłonnych kwerend z zakresu historii medycyny, historii służby zdrowia w przedwojennym Wrocławiu, (takie kwerendy napływają m.in. z Niemiec, Austrii, Lwowa), opracowywania bibliografii osobowych, kartotek, zbierania dokumentów z życia uczelni na rzecz gromadzenia, administrowania i udostępniania elektronicznych źródeł medycznych. Obecnie część tych tradycyjnych zadań przejął Oddział Zbiorów Specjalnych i Sekcja Bibliografii.

Oddział Informacji Naukowej składa się z czterech pracowników (15% ogółu bibliotekarzy zatrudnionych w Bibliotece) reprezentujących specjalności zawodowe: bibliotekoznawstwo, biologia, pedagogika i filologia polska.

Wszystkie osoby odbyły szkolenia z obsługi komputera, lektoraty, kursy specjalistyczne „Komputerowe systemy biblioteczno-informacyjne. Czasopisma elektroniczne” prowadzone przez Bibliotekę Politechniki Wrocławskiej. Dwie osoby ukończyły w 1998 r. dwusemestralne studia podyplomowe z zakresu informacji naukowej

w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Mimo ciągłego dokształcania się odczuwamy brak wiedzy informatycznej.

Praca w nowoczesnym Oddziale Informacji Naukowej oprócz wiedzy bibliotecznej wymaga znajomości podstaw informatyki, umiejętności poruszania się w zasobach internetowych, ogólnej wiedzy z zakresu medycyny, znajomości zasad oceny prac naukowych. Prowadzenie, związanej z Działem Informacji, czytelnicy wymaga doskonałej znajomości udostępnianych źródeł elektronicznych. Nie tylko baz i serwisów czasopism ale także wydawnictw na CD – atlasów, podręczników, słowników multimedialnych itp.

Podstawowe zadania Oddziału Informacji Naukowej:

- Zakup, gromadzenie i udostępnianie zasobów elektronicznych – współpraca z konsorcjami, dostawcami baz, orientacja w modelach licencyjnych, finanse.
- Administrowanie zasobami.
- Prezentacja informacji o usługach i własnych zasobach elektronicznych na stronie domowej Biblioteki.
- Tworzenie bazy czasopism elektronicznych, „katalog URLów”, integrującej czasopisma z różnych serwisów.
- Sporządzanie kwerend na zamówienie użytkowników.
- Obsługa czytelnicy wydawnictw elektronicznych.
- Rejestracja prac naukowych uczelni w systemie Synaba.
- Tworzenie i bieżące uaktualnianie serwisu internetowego.
- Kształcenie użytkowników informacji, przygotowywanie programów i materiałów dydaktycznych.
- Tradycyjna i elektroniczna promocja usług i źródeł – Gazeta Uczelniana, ulotki informacyjne, informatory, ogłoszenia, wystawy, e-maile.

Wśród usług oferowanych przez oddział największą popularnością cieszy się sporządzanie zestawień tematycznych – wyszukiwanie literatury na zamówienie użytkowników.

Rocznie sporządzamy ok. 1000 zestawień [2001 r. – 972 , 2002 r. – 1037, do listopada 2003 r. – 1070]. Statystycznie nie odnotowujemy zasadniczego wzrostu liczby kwerend lecz wzrost skrajnych zapytań tj. dotyczących bardzo skomplikowanych problemów i „podręcznikowych tematów”, zamawianych do prac licencjackich, dyplomowych czy zaliczeniowych.

Czytelnicy mają możliwość samodzielnie przeglądania baz i serwisów w Czytelnicy Wydawnictw Elektronicznych. Jednak, mimo prowadzonych ciągłych szkoleń, indywidualne wyszukiwania tematyczne z baz bibliograficznych prowadzone są najczęściej pod kierunkiem pracownika informacji.

Rolą bibliotekarza jest udzielanie wskazówek dotyczących techniki wyszukiwania. Szybkie i trafne określenie optymalnej strategii wyszukiwawczej, przy złożonej i trudnej kwerendzie, nie jest proste nawet dla pracownika informacji. Tym bardziej, że trudno jest mu zastosować (przy zazwyczaj niecierpliwym czytelniku) dodatkowe pomocne metody jak np. „przeoglądanie początkowo uzyskanych wyników w celu znalezienia lepszego zapytania”.

Użytkownicy mają problemy z określeniem swoich potrzeb informacyjnych, ze zmieniającymi się interfejsami baz, korzystaniem z indeksów i tezaursów, określaniem słów kluczowych, stosowaniem specjalistycznych określeń i ich synonimów.

Ta opinia odnosi się oczywiście tylko do czytelników, z którymi mamy bezpośredni kontakt w czytelni.

Użytkownikami Oddziału Informacji Naukowej są uczni, doktoranci, studenci Akademii Medycznej i innych uczelni wrocławskich (a w szczególności AWF- Wydz. Fizykoterapii, pracownicy służby zdrowia z regionu Dolnego Śląska, dolnośląskie firmy farmaceutyczne, uczniowie szkół pomaturalnych związanych z medycyną.

Statystycznie w 2002 r. pracownicy naukowcy i lekarze stanowili 49%, studenci 40% i pozostali 11% ogółu użytkowników Oddziału Informacji Naukowej.

Czytelnicy charakteryzują się bardzo zróżnicowanym poziomem umiejętności poruszania się w elektronicznych zasobach, różnymi wymaganiami i potrzebami.

Jakie są informacyjne oczekiwania czytelników ?

- Przede wszystkim uzyskanie kompletnej i fachowej informacji w jednym miejscu, bez odsyłania do innych oddziałów biblioteki.
- Większej liczby i lepiej wyposażonych (np. w nagrywarki CD, edytory tekstowe) stanowisk pracy w czytelni.
- Możliwości podłączania w czytelni własnych urządzeń jak np. laptopów, czy pamięci zewnętrznej do komputera.
- Skrócenia czasu oczekiwania na informację.
- Rozszerzenia usług zdalnych za pośrednictwem poczty elektronicznej – przesyłanie informacji bibliograficznej, faktograficznej, kopii dokumentów.
- Elektronicznego dostępu do pełnych tekstów.
- Dostępu do usług informacyjnych z komputerów domowych.
- Digitalizacji materiałów dydaktycznych.
- Usług fachowych, szybkich i bezpłatnych.

Nie przeprowadzaliśmy badań ankietowych, wykazujących jak czytelnicy oceniają jakość naszych usług i dostępność źródeł informacyjnych. Stwierdziliśmy jednak, że mimo szeroko prowadzonej działalności informacyjnej czytelniczy często nie zdają sobie sprawy, że źródła do których mają dostęp są wyselekcjonowane i opłacone przez bibliotekę. Preferują bazy najlepiej sobie znane jak np. PubMed albo składają dezyderaty na zakup serwisów, które istnieją już w bibliotece. Często strona domowej biblioteki nie jest podstawowym źródłem informacji od którego

użytkownicy rozpoczynają poszukiwania – powodem jest albo nieznanostwo adresu strony biblioteki albo nieumiejtność odszukania Źródła. MoŹe to teŹ oczywiŹcie oznaczać zły układ strony.

Praca z uŹytkownikami Oddziału Informacji Naukowej nie jest łatwa, gdyŹ nie opiera się na schemacie „najczęŹciej zadawanych pytań” czy jednolitych potrzeb. Wymaga umiejtnoŹci wychodzenia naprzeciw problemom czytelnika.

NajczęŹsze problemy w pracy Oddziału Informacji Naukowej:

- Zjawisko odsyłania do „Informacji” czytelników z kaŹdym trudniejszym czy bardziej pracochłonnym zagadnieniem. Rolę informacyjną, adekwatną do zakresu czynnoŹci powinny pełnić wszystkie usługowe oddziały biblioteki. Konieczna jest większa komunikacja międy oddziałami, współpraca, tworzenie zespołůw zadaniowych.
- Niewystarczająca wiedza informatyczna pracowników.
- Brak czasu na dokształcanie się.
- Niesprawnie działający sprzęt.
- DuŹa rotacja osůb na stanowisku informatyka.
- Oczekiwanie większej współpracy z informatykiem m.in. przy zarzadzaniu serwisami. Brak tej współpracy powoduje, Źe nie wykorzystujemy wszystkich moŹliwoŹci administracyjnych. (Ebsco)
- Bycie swego rodzaju „pogotowiem internetowym” tj. wyjaŹnianiem na odległoŹć „bez podglądu” kłopotůw z logowaniem się czy korzystaniem z baz.
- Utrzymywaniem aktualnoŹci zamieszczanych na stronie adresůw do zasobůw internetowych.
- NiepewnoŹć co do aspektůw prawa autorskiego i ograniczeń licencyjnych przy dostarczaniu elektronicznych kopii pełnych tekstůw na zamówienie uŹytkownika, wystawianiu faktur dla firm komercyjnych, pobieraniu opłat.
- Opracowywanie całoŹciowych statystyk uŹytkowania zasobůw bibliotecznych.

Aktualne prace, dalsze plany i zamierzenia podnoszące jakoŹć usług informacyjnych.

W bieżącym roku akademickim Biblioteka włączyła się w prowadzenie działalnoŹci dydaktycznej uczelni. Został powołany zespół do prowadzenia zajęc z zakresu informacji bibliotecznej, informacji naukowej, metodologii poszukiwań bibliograficznych, metodyki pisania prac naukowych.

W zajęciach uczestniczą studenci I i III roku wydziału lekarsko – stomatologicznego (fakultatywnie), III roku analityki medycznej (obligatoryjnie) oraz „goŹcinnie” zaoczni studenci V roku AWF – Wydz. Fizykoterapii.

Szkolenie ma na celu przygotowanie uŹytkownikůw biblioteki do korzystania z jej zbiorůw i usług, nabycie umiejtnoŹci wyszukiwania informacji. Ze względu na niewielką powierzchnię Czytelni Wydawnictw Elektronicznych, w której w tej chwili

odbywają się zajęcia, planujemy utworzenie pracowni dydaktycznej (w budynku wypożyczalni).

Utworzyliśmy również dodatkowe stanowiska komputerowe w Czytelni Czasopism, co pozwoli na korzystanie w jednym miejscu z czasopism drukowanych i elektronicznych.

Jesteśmy w trakcie wprowadzania elektronicznego systemu usług, umożliwiającego zdalne zamawianie zestawień tematycznych, wypożyczeń międzybibliotecznych oraz kserokopii.

Aby ulepszyć system obiegu informacji między biblioteką a uczelnią przygotowujemy bazę adresów emaliowych pracowników naukowych do których będą wysyłane informacje o nowościach, dostęпах testowych do baz i nowych usługach.

Nadal będziemy rozbudowywać bazę czasopism elektronicznych, integrującą czasopisma z różnych serwisów: SpringerLink, ScienceDirect, Ebscohost, ABE.

Czasopisma elektroniczne, subskrybowane przez Bibliotekę nie są uwidocznione w katalogu OPAC i wykaz na stronie domowej jest ważnym źródłem informacyjnym. Świadczą o tym statystyki logowań.

Przenosimy tradycyjnie opracowaną kartotekę „Sylwetki zasłużonych postaci wrocławskiej medycyny” do bazy komputerowej, napisanej w języku skryptowym php. Planujemy poszerzyć ją o dodatkowe pole (biogram) oraz zaopatrzyć w opcje wyszukiwawcze.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom pracowników naukowych organizujemy dostępy do niektórych serwisów z komputerów domowych. Jest to możliwe w przypadku takich baz jak PBL, IPA czy serwisu Ebscohost.

Problemem, który leży poza gestiami Biblioteki jest fakt, że nie wszystkie ośrodki Akademii Medycznej znajdują się w uczelnianej sieci komputerowej. Część klinik mieści się w „nie akademickich budynkach”, zajmuje pomieszczenia szpitali miejskich i korzysta z ich łączy. Komplikuje to dostęp do oferowanych przez bibliotekę usług i elektronicznych źródeł informacyjnych. Konieczna jest ściślejsza współpraca z Ośrodkiem Sieciowo – Komputerowym uczelni i ,o ile to możliwe, organizacja dostępu przez serwer akademicki.

Mgr Ewa Grzędzilewska

Poznań – AM

EAHIL – EUROPEJSKIE STOWARZYSZENIE DS. INFORMACJI MEDYCZNEJ I BIBLIOTEK (KONFERENCJE I WARSZTATY)

Już w połowie lat 80. XX wieku środowisko bibliotekarskie zaczęło odczuwać potrzebę współpracy pomiędzy europejskimi bibliotekami medycznymi. W 1985